

РОЗДІЛ 13

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ЮРИДИЧНОЇ НАУКИ

УДК 340.12:174.7

DOI <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2024-1/171>

АКАДЕМІЧНА ДОБРОЧЕСНІСТЬ В ОСВІТНЬОМУ ПРОСТОРИ

THE FUNDAMENTALS OF ACADEMIC CHARITY

Харитонов О.І., д.ю.н., завідувач кафедри
права інтелектуальної власності та патентної юстиції
Національний університет «Одеська юридична академія»

Кирилюк А.В., к.ю.н., доцент кафедри
права інтелектуальної власності та патентної юстиції
Національний університет «Одеська юридична академія»

Галупова Л.І., к.ю.н., доцент кафедри
права інтелектуальної власності та патентної юстиції
Національний університет «Одеська юридична академія»

У сучасному освітньому середовищі академічна доброчесність займає центральне місце як основа інтелектуального розвитку та здобуття знань. Ця стаття пропонує вдосконалене розуміння концепції академічної доброчесності, розглядаючи її сутність, принципи та значення у сучасному освітньому процесі. Проводиться докладний аналіз основних складових академічної доброчесності, уділяючи увагу поняттям відповідальності за власні дії, взаємній довірі та розвитку інтелектуальної чесності. Особливий акцент робиться на ролі академічної доброчесності у формуванні науково-дослідницької етики та створенні справедливого та ефективного освітнього середовища. Розглядається вплив академічної доброчесності на якість освіти, створюючи умови для розвитку критичного мислення та інноваційного підходу. Важливий аспект становить дослідження перспектив формування цінностей академічної доброчесності серед студентської та викладацької громадськості. Автори аналізують виклики, які виникають у контексті практики академічної доброчесності, зокрема плагіат, недопустимість шахрайства та порушення етичних норм. Також розглядаються можливі шляхи протидії цим явищам та сприяння формуванню культури доброчесності серед учасників освітнього процесу. На основі огляду літератури в статті висвітлюються перспективи подальшого розвитку системи академічної доброчесності в освітньому просторі з метою підвищення якості освіти та підготовки майбутніх фахівців. Висновки, запропоновані у цій статті, можуть бути корисними для освітніх закладів, викладачів та студентів, спрямованими на підтримку та зміцнення академічної доброчесності в усіх сферах освіти.

Ключові слова: академічна доброчесність, академічна недоброчесність, плагіат, особистісний розвиток, фундаментальні цінності, чесність, довіра, справедливість, освіта, правове регулювання сфери освіти, академічна відповідальність, академічна свобода, автономність закладу вищої освіти.

In the modern educational environment, academic integrity occupies a central place as the basis of intellectual development and acquisition of knowledge. This article offers an improved understanding of the concept of academic integrity, examining its essence, principles and significance in the modern educational process. A detailed analysis of the main components of academic integrity is carried out, paying attention to the concepts of responsibility for one's own actions, mutual trust and the development of intellectual integrity. Special emphasis is placed on the role of academic integrity in shaping research ethics and creating a fair and effective educational environment. The impact of academic integrity on the quality of education is considered, creating conditions for the development of critical thinking and an innovative approach. An important aspect is the study of prospects for the formation of values of academic integrity among the student and teaching public. The authors analyze the challenges that arise in the context of the practice of academic integrity, including plagiarism, the inadmissibility of cheating, and violations of ethical norms. Possible ways of counteracting these phenomena and promoting the formation of a culture of integrity among the participants of the educational process are also considered. Based on the literature review, the article highlights the prospects for the further development of the system of academic integrity in the educational space with the aim of improving the quality of education and training future specialists. The findings proposed in this article can be useful for educational institutions, teachers, and students aiming to support and strengthen academic integrity in all areas of education.

Ke ywords: academic integrity, academic dishonesty, plagiarism, personal development, fundamental values, honesty, trust, justice, education, legal regulation of the field of education, academic responsibility, academic freedom, autonomy of the institution of higher education.

Постановка проблеми. Кожна людина оперує певною системою понять, які формуються в її свідомості протягом онтогенезу. Онтогенез, або особистісний розвиток, визначає поняття та цінності, якими людина керується у своєму житті. Це також відбувається в її системі ціннісного ставлення до світу.

Важливо враховувати, що освітній контекст грає ключову роль у формуванні цих цінностей. Участь в навчально-виховному процесі активізує і стимулює розвиток конкретних цінностей, які визначають поведінку та взаємодію індивіда з оточуючим світом.

В аспекті наукового та освітнього простору академічна доброчесність визначається не лише внутрішньою систе-

мою цінностей, а й зовнішнім впливом середовища. Фундаментальні цінності, такі як чесність, довіра, справедливість та відповідальність, стають основою цієї системи [1, с. 11].

З психологічної точки зору, академічна доброчесність є важливим аспектом формування духовної природи особистості. Це передбачає не лише внутрішній розвиток, але й взаємодію із зовнішнім оточенням, яке відіграє значущу роль у вихованні етичних та моральних стандартів.

Зокрема, академічна доброчесність вимагає постійного самовдосконалення особистості та вдосконалення системи освітньої діяльності. Це охоплює створення ефективних механізмів контролю за дотриманням етич-

них стандартів, а також впровадження методів виховання, спрямованих на підвищення рівня академічної доброчесності серед учасників освітнього процесу.

Метою статті є дослідження особливостей реалізації принципів академічної доброчесності в освітньому процесі та подальше розроблення пропозицій щодо боротьби з академічною недоброчесністю.

Процес отримання вищої освіти в сучасному українському суспільстві, що проходить через євроінтеграцію, спрямований на формування компетентностей, які забезпечують відповідний фахівця для певної економічної галузі, котрий повинен проявити широкий спектр застосування знань та навичок у професійній діяльності. Можливість виходу українських фахівців на ринок праці в Україні та за кордоном сприяє формуванню фахівців з новим рівнем культурної ментальності, рисами якої є: «...вміння якісно надавати послуги, захищати власні права на результати та досягнення праці, здатність адаптуватися до змін, засвоювати нові знання та навички, самодисципліна, відкритість до нового...» [2, с. 122].

Результатом отримання вищої освіти окрім якісних знань є ще формування професійної та особистісної репутації як фахівця у певній сфері, а отже дотримання принципів академічної доброчесності є першим кроком до цього.

Відповідно до «Бухарестської Декларації з етичних цінностей і принципів вищої освіти в Європейському регіоні», університети мають взяти на себе пряму відповідальність і докласти максимум зусиль задля дотримання найвищих етичних стандартів. У документі зазначено, що «ті цінності та етичні стандарти, яким вони слідують, будуть не лише найістотнішим чином впливати на науковий, культурний і політичний розвиток їх академічного персоналу, студентів і співробітників, а й допоможуть у формуванні морального складу суспільства в цілому» [3].

Академічна доброчесність є фундаментальним принципом, на якому ґрунтується високий стандарт освіти і наукових досліджень. Це поняття охоплює широкий спектр етичних норм і правил, які регулюють поведінку всіх учасників академічного процесу, включаючи викладачів і здобувачів освіти.

До початку 2000-их у нормативно-правових актах можна було зустріти тільки вираз «академічна доброчесність». 23 жовтня 2000 року Головне управління державної служби видало наказ, яким затвердило Загальні правила поведінки державного службовця, де доброчесність згадувалася як одна з обов'язкових умов для державних службовців. Однак жодних додаткових деталей щодо терміну в документі не було.

А у 2006 році Президент України своїм Указом затвердив Концепцію подолання корупції в Україні «На шляху до доброчесності». Це був перший документ, в якому згадується перелік заходів для підвищення рівня доброчесності держслужбовців та суддів і контролю влади з боку громадянського суспільства. Проте і надалі без чітких формулювань.

У законі «Про державну службу» від 2011 року одним із принципів держслужби названо доброчесність. Але саме визначення з'явилося тільки через чотири роки – в новому ухваленому законі. Це – «спрямованість дій державного службовця на захист публічних інтересів та відмова від превалювання приватного інтересу під час здійснення наданих йому повноважень».

2 червня 2016 року доброчесність стала обов'язковою умовою для роботи суддею. Парламентарі внесли відповідні зміни до Конституції України. І того ж дня ухвалили закон, який зобов'язував суддів щорічно до 1 лютого подавати декларацію доброчесності.

Останнім часом академічна доброчесність в Україні знаходить своє законодавче відзеркалення у ряді нормативно-правових актів, Конституції України, Законах «Про освіту», «Про вищу освіту», «Про наукову і науково-

технічну діяльність», а також у нормативних актах Кабінету Міністрів України та інших органів влади.

Одним із важливих аспектів академічної доброчесності є захист інтелектуальної власності та авторського права. У цьому контексті, ст. 54 та ст. 41 Конституції України, Закон України «Про авторське право і суміжні права» визначають основні принципи та відповідальність за порушення прав інтелектуальної власності.

У зв'язку із розвитком сучасними технологій та збільшенням випадків плагіату, ст. 50 та 51 Закону «Про авторське право і суміжні права» визначають поняття плагіату та встановлюють відповідальність за його скоєння. Згідно з положеннями цих статей, плагіат – це оприлюднення чужого твору під ім'ям особи, яка не є його автором. Відповідно до положень закону, за це передбачено відповідальність згідно з адміністративним, цивільним та кримінальним законодавством [4].

Положення Цивільного кодексу та Кримінального кодексу України чітко визначають норми, що регулюють правові аспекти інтелектуальної власності та відповідальність за порушення цих прав, зокрема, у випадках плагіату та незаконного використання творів.

Зокрема, ст. 433–456 Цивільного кодексу України визначають правові аспекти у сфері цивільного права щодо інтелектуальної власності. Особливу увагу слід приділити ст. 442, де надається визначення того, що твір вважається опублікованим, якщо він відображений у загальнодоступних електронних системах інформації. Згідно пункту 3 цієї статті, опублікувати твір без згоди автора дозволяється лише у випадках, передбачених законом. Це положення ставить особливий акцент на захист авторських прав та вимагає відповідального відношення до публікації творів, враховуючи права та інтереси їхніх творців.

Щодо статті 429 Цивільного кодексу України, вона стосується ситуацій, коли твір створюється в рамках трудового договору. У цих випадках для використання твору необхідно отримати згоду як автора, так і юридичної або фізичної особи, які спільно володіють майновим правом інтелектуальної власності на створений об'єкт [5]. Такий підхід враховує комплексність виникнення прав інтелектуальної власності у трудових відносинах та надає додатковий рівень захисту для творців, які працюють в умовах трудових відносин.

Згідно зі статтею 176 та 177 Кримінального кодексу України, кримінальна відповідальність за порушення авторського права, настає у випадках плагіату. Відзначимо, що ця стаття передбачає кримінальну відповідальність тільки у випадках, коли завдана матеріальна шкода у значному розмірі. Це ставить під сумнів ефективність кримінального захисту авторських прав у випадках, коли матеріальна шкода не є значною.

Отже, ці положення Цивільного та Кримінального кодексів України спрямовані на створення чіткої правової бази для регулювання сфери інтелектуальної власності, забезпечуючи високий рівень захисту авторських прав та визначаючи відповідальність за їхнє порушення.

Щодо закладів освіти, вони зобов'язані розробити та затвердити Положення про академічну доброчесність. Основною метою цього Положення є встановлення внутрішньої системи забезпечення академічної доброчесності в закладі освіти. Ця система повинна визначати стандарти та принципи, яких дотримуються у сфері освітньої та наукової діяльності здобувачів вищої освіти та співробітників закладу [6].

Положення про академічну доброчесність має на меті створення ефективного середовища з нульовою терпимістю до порушень академічної доброчесності та етичних норм. Воно також повинно враховувати загальноприйняті світовою спільнотою стандарти та вимоги, спрямовані на забезпечення високих стандартів в освіті та науці.

Такі положення та стандарти можуть включати обов'язки з дотримання правил посилення на джерела інформації, дотримання вимог законодавства про авторське право, чесне та відкрите подання результатів досліджень, а також встановлення процедур контролю за дотриманням академічної доброчесності та об'єктивного оцінювання результатів навчання.

Академічна доброчесність – це сукупність етичних принципів та визначених законом правил, якими мають керуватися учасники освітнього процесу під час навчання, викладання та провадження наукової (творчої) діяльності з метою забезпечення довіри до результатів навчання та/або наукових (творчих) досягнень [7].

Академічна доброчесність – це моральний кодекс та етичні правила цивілізованого наукового та освітнього співтовариства. Поняття академічної доброчесності включає в себе такі цінності, як запобігання шахрайству, фальшуванню та плагіату; підтримка академічних стандартів; чесність і ретельність у дослідженнях та науковому видавництві. Ці цінності визначають стандарт поведінки, яку очікується від кожного учасника.

Однією з ключових складових академічної доброчесності є згода всіх учасників дотримуватися визначених правил і виконувати обов'язки, які на них покладено. Це створює атмосферу довіри та сприяє якісному і надійному обміну знаннями і ідеями.

Міжнародний Центр Академічної Доброчесності акцентує на тому, що віри в ці цінності недостатньо. Важливо також захищати їх, навіть коли зустрічаєте тиск або різноманітні точки зору. Це вимагає рішучості, самовідданості та мужності [8].

До того ж, академічна доброчесність включає в себе правильне використання джерел інформації, дотримання авторських прав і надання точної інформації про методи та результати досліджень. Контроль за дотриманням цих принципів не тільки покликаний забезпечити довіру до результатів навчання, але й зберегти інтегритет академічного процесу в цілому.

Отже, академічна доброчесність не тільки визначається цінностями, але й вимагає постійних зусиль та відданості від усіх її учасників для створення освітнього середовища, яке підтримує високі стандарти і наукову чесність.

Щодо принципи академічної доброчесності, то вони визначають основні стандарти етичної поведінки та моральних цінностей для всіх учасників освітнього процесу. Розглянемо основні принципи:

Чесність, порядність та правдивість: Цей принцип визначає не лише дотримання формальних правил, але й високі стандарти чесності та моральності в усіх видах академічної діяльності. Вимагає від учасників освітнього процесу систематичної уваги до етичних норм та уникнення будь-яких проявів нечесності.

Довіра: Довіра важлива для створення сприятливого середовища, де кожен учасник освітнього процесу може впевнено розповідати про свої ідеї та думки. Вона знімає страх поділитися знаннями, сприяючи відкритому обміну інформацією та думками.

Справедливість та законність: Цей принцип визначає неупереджене та справедливе ставлення до всіх учасників освітнього процесу, без будь-якої форми дискримінації чи нечесності. Зобов'язує учасників освітнього процесу діяти в межах закону та підтримує справедливі взаємини між ними.

Повага: Принцип визнає важливість поваги до різноманітності думок та ідей учасників освітнього процесу. Враховує необхідність поважати гідність інших та їхнє фізичне та психічне здоров'я [9, с. 20].

Відповідальність: Підкреслює важливість взяття на себе відповідальності за власні дії та виконання зобов'язань перед іншими учасниками. Важливо бути

готовим відстоювати гідність інших та протистояти будь-яким формам академічної недоброчесності.

Принципи академічної доброчесності для викладачів є основою високих стандартів вищої освіти, спрямованих на розвиток здобувачів освіти як професіоналів і громадян. Розглянемо більш розгорнуто кожен з цих принципів:

Утверджувати важливість академічної доброчесності: Викладачі, як поборники істини, несуть відповідальність за передачу знань, які базуються на об'єктивності та наукових фактах. Вони повинні ставити акцент на ретельність, дотримання коректності та чесності як ключових цінностей у вищій освіті.

Плекати любов до навчання: Викладачі сприяють розвитку здобувачів освіти, встановлюючи високі академічні стандарти. Стимулюючи та визнаючи таланти здобувачів освіти, вони надають можливість для вираження креативності та справедливого визначення особистого потенціалу.

Ставитися до здобувачів освіти як до самостійної особистості: Викладачі визнають унікальність кожного здобувача освіти та проявляють особисту увагу й повагу. Це сприяє взаєморозумінню та створює сприятливу атмосферу для ефективного навчання та розвитку.

Створювати атмосферу довіри в аудиторії: Викладачі створюють атмосферу, що ґрунтується на довірі та вірі здобувачів освіти. Вони можуть досягти цього, застосовуючи методи, що не обмежують свободу здобувачів освіти, і сприяють вільному обміну ідеями та взаємодії.

Будучи менторами та наставниками, викладачі несуть велику відповідальність за формування не лише фахових навичок, але й цінностей та моральних принципів у своїх здобувачів освіти. Забезпечення високих стандартів академічної доброчесності сприяє підготовці висококваліфікованих фахівців, здатних етично вирішувати виклики сучасного світу.

Заохочення здобувачів освіти до академічної доброчесності може відбуватися через делегування їм значних повноважень у галузі підтримки та захисту високих стандартів доброчесності. Здобувачі освіти проявляють більший інтерес до участі в спільнотах, де конкуренція є чесною, де цінують чесність, а неправомірною поведінкою має відповідні наслідки. Розуміння, що головним стимулом для академічної нечесності є відчуття поширеності та несанкціонованості, має важливе значення.

Проявом відповідальності професорів і викладачів є чітке формулювання очікувань стосовно чесності в академічній роботі. Вони повинні чітко пояснювати свої очікування, включаючи характер і межі співпраці між здобувачами освіти. В більшості випадків здобувачі освіти хочуть мати чіткі настанови та привітають їхню наявність в програмах курсів, де викладачі надають їм ретельні пояснення [10, с. 122].

Розробка справедливих та релевантних методів оцінювання – ще один крок у сприянні чесності здобувачів освіти. Здобувачі освіти очікують, що їх академічну роботу оцінюватимуть повно і справедливо. Використання методів, які підтримують активне мислення та розвиток навчальних можливостей здобувачів освіти, є важливим аспектом цього процесу.

Ці підходи сприяють створенню позитивного навчального середовища, підтримують інтегритет навчальної системи та сприяють розвитку у здобувачів освіти відповідального ставлення до навчання.

Обмеження можливостей для академічної нечесності є важливою стратегією для забезпечення чесності в освітньому процесі. Запобігання академічній нечесності включає кілька ключових аспектів:

- Чіткі та реалістичні правила: Забезпечення чітких та реалістичних правил співпраці та виконання завдань допомагає уникнути невизначеностей, які можуть стати джерелом спокус для нечесних дій.

- Ефективне управління: Забезпечення належного управління навчальним середовищем та безпекою під час

іспитів сприяє утриманню здобувачів освіти від намагань вчинити академічну нечесність.

– Відкрите викривання та реагування: Створення системи, яка виявляє та реагує на випадки академічної нечесності, включаючи відповідні санкції, що сприяють для забезпечення ефективності протидії.

– Загальноуніверситетські стандарти: Важливо визначити та підтримувати стандарти академічної доброчесності на рівні університету. Це допомагає виробити єдність у спільноті та підтримує загальні цінності чесності.

– Залучення всієї спільноти: Включення всіх учасників спільноти, здобувачів освіти, професорів та адміністрацію, у визначення, поширення та захист академічної доброчесності забезпечує повноту та ефективність цього процесу.

Ці заходи сприяють створенню навчального середовища, яке активно запобігає академічній нечесності та підтримує високі стандарти чесності в освітньому процесі.

Суб'єктами забезпечення академічної доброчесності є різні групи учасників освітнього процесу, включаючи педагогічних, наукових, науково-педагогічних працівників, інших співробітників, а також здобувачів освіти та слухачів курсів підвищення кваліфікації.

Педагогічні, наукові та науково-педагогічні працівники здійснюють викладання та дослідницьку діяльність відповідно до етичних стандартів; створюють сприятливе навчальне середовище для розвитку академічної доброчесності серед здобувачів освіти; визначають та дотримуються власних етичних норм у навчально-науковій роботі.

В свою чергу здобувачі освіти та слухачі курсів зобов'язані виконувати завдання та виконувати навчальні обов'язки чесно та доброчесно; утримуватися від плагіату та інших форм академічної нечесності; поважати правила співпраці та взаємодії в навчальному середовищі.

Заклади освіти та наукові установи забезпечують створення сприятливого середовища для дотримання академічної доброчесності; розробляють та впроваджують механізми виявлення порушень та притягнення до відповідальності; визначають стандарти академічної доброчесності та сприяють їх виконанню.

У системі вищої освіти України важливу роль у цьому процесі відіграє діяльність Національного агентства із забезпечення якості вищої освіти (НАЗЯВО), створеного Урядом у 2015 році: академічна доброчесність віднесена до невід'ємних критеріїв акредитації освітніх програм, за якими у ЗВО здійснюється підготовка фахівців.

Національне агентство проводить активну просвітницьку й консультативну діяльність щодо імплементації правил доброчесності у академічному середовищі України, а саме: розробляє вимоги та стандарти, які визначають критерії оцінки якості освітньої діяльності, включаючи наукові здобутки та інші аспекти; проводить аналіз якості освітньої діяльності закладів вищої освіти під час

акредитації освітніх програм та інших акредитаційних процедур; встановлює вимоги до рівня наукової кваліфікації осіб, які здобувають наукові ступені та розробляє порядок їх присудження; займається розглядом питань щодо порушень академічної доброчесності та виконує інші повноважень, визначені законодавством.

Міністерство освіти і науки України:

– визначає та реалізує державну політику у сфері освіти, включаючи заходи щодо підтримки академічної доброчесності;

– здійснює контроль та нагляд за дотриманням академічної доброчесності в усіх рівнях освітньої системи.

Обидві організації взаємодіють та співпрацюють для створення ефективної системи забезпечення якості та академічної доброчесності в українській вищій освіті. Їхні дії спрямовані на підвищення якості освітніх програм, розвиток науки та формування відповідального підходу до навчання та дослідницької діяльності.

Державна служба якості освіти України:

– здійснює контроль за дотриманням академічної доброчесності в закладах освіти;

– виконує державний нагляд за забезпеченням якості освітніх програм та дотриманням етичних стандартів.

Забезпечення академічної доброчесності є важливою складовою розвитку освітньої системи, яка покликана формувати високі етичні стандарти серед всіх учасників навчального процесу.

Національне агентство із забезпечення якості вищої освіти та Міністерство освіти і науки України грають ключову роль у забезпеченні академічної доброчесності та вимірюванні якості освіти в Україні.

Висновки. Академічна доброчесність в освітньому просторі є важливою складовою формування та розвитку особистості. Вона сприяє формуванню характеру та моральних цінностей здобувачів освіти та впливає на їхнє мислення, відношення до навчання та підготовки до майбутньої професійної діяльності. Є ключовим інструментом у боротьбі з плагіатом та нечесними практиками. Підкреслюється важливість самостійного мислення, творчого підходу та використання джерел інформації з належним визнанням. Підтримує відкритий обмін інформацією та ідеями між учасниками освітнього процесу. Вона стимулює дискусії, сприяє колективному навчанню та співпраці.

Система цінностей, вбудована в академічну доброчесність, є основою етичної поведінки та сприяє розвитку відповідальності здобувачів освіти за власне навчання і виконання завдань.

Отже, забезпечення академічної доброчесності в усіх аспектах освітнього процесу є гарантією довіри як серед учасників освітнього середовища, так і серед зовнішніх зацікавлених сторін, включаючи роботодавців та науково-дослідні установи.

ЛІТЕРАТУРА

1. Академічна чесність як основа сталого розвитку університету. Міжнарод. благод. Фонд «Міжнарод. фонд. дослідж. освіт. Політики» / за заг. ред. Т. В. Фінікова, А. Є. Артюхова. К.: Таксон, 2016. 234 с. URL: <https://drive.google.com/file/d/0ByePGdGpHh6Wa1NoR3g4S1FaWVVE/view>. (дата звернення 15.12.2023).
2. Бондаренко Ольга. Ментальність як фактор освітньої культури. *Філософія освіти*. 2009. № 1–2(8). С. 118–125.
3. The Bucharest Declaration on ethical values and principles of higher education in the Europe region. URL: <https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/03797720500083922>. (дата звернення 15.12.2023).
4. Про авторське право і суміжні права: Закон України від 15.04.2023 р. <http://zakon.rada.gov.ua>
5. Цивільний кодекс України. Закон України № 435-IV від 16 січня 2003 р. // *Відомості Верховної Ради України*. 2003. № 40–44.
6. Чумак О.В. Концепт категорії академічної доброчесності у вищій освіті. Теорія та методика управління освітою. 2017. № 2 (20). URL: http://umo.edu.ua/images/content/nashi_vydanya/metod_upr_osvit/v2_17/%D0%A7%D1%83%D0%BC%D0%B0%D0%BA.pdf.
7. Про освіту: Закон України від 05 вер. 2017 р. № 2145-VIII / *Верховна Рада України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19/page3>. (дата звернення 15.12.2023).
8. Академічна доброчесність у ДІВТ. URL: <https://dfmrt.duit.edu.ua/about-the-institute/academic-virtue/> (дата звернення 15.12.2023).
9. Коул Саллі. Фундаментальні цінності академічної доброчесності. Міжнародний центр академічної доброчесності. 2019. URL: <https://www.donnu.edu.ua/wpcontent/uploads/sites/8/2019/08/Fundam.czinnosti-Akad.dobroch>.
10. Колесніков А. Академічна доброчесність в українському освітньо-науковому просторі: проблеми та соціальні загрози. *Регіональні аспекти розвитку продуктивних сил України*. 2019. № 24. С. 122–128. URL: <http://garrpsu.wunu.edu.ua/index.php/garrpsu/article/view/361/358> (дата звернення 15.12.2023).